

Borut Gartner

BITI POTOPLJEN V PROCESIO LOCOPOLITANA, POMENI BITI POTOPLJEN SAM V SEBE

Foto Tatjana Splichal.

Leta 1998 sem prvič slišal za *Procesio Locopolitana*, kasneje preimenovano v Škofjeloški pasijon (ŠP). V začetku je šlo zgolj za informacijo, ki je vznemirila moja gledališka čutila. Takrat si tudi približno nisem predstavljal, kaj vsebuje ta dokaj drobna knjižica in kakšne možnosti ponuja predvsem bratom kapucinom, ki z njeno vsebino še kako lahko vplivajo na človeška razmišljanja in spreobrnjenja. Občudujem avtorja kapucina Romualda, ki ni samo napisal globokega sporočilnega besedila v preprostih besedah, ampak je procesijo iz temeljev tudi postavil. Mislim, da ni bil gledališki mojster, ni imel nikakršnih gledaliških znanj, ampak je kot preprost kapucin sprejel težak gledališki križ. So bile takšne procesije v tistem času »modna muha«? Mislim, da ne! Kajti potem ne bi preživela in živela še danes. Kakorkoli, z znamenito procesijo Romuald ne prikazuje le Kristusovega trpljenja, kot večina rada poudarja, ampak se celostno dotakne človeškega bitja iz »prahu rojenega in v prah povrnjenega«. Tistega večno grešnega človeka, ki tava in išče, ki zdrsuje in pada, a vendar se ozira navzgor.

Velika večina »iskalcev resnice« se obrača k svetlobi, nič novega ne bom povedal, če rečem, da nam slaba dela, ki jih povzročamo sebi in drugim, nalagajo težo, nas pritiskajo k tлом in nas zaznamujejo s slabo vestjo. Slaba vest pa prinaša glavobole, muko, temo. In kdo je rad v temi!?

Spoznal sem, da ŠP ni samo spokorniška, ampak tudi razsvetljenska procesija, je Božji dar, ki ga Slovenci ne smemo spregledati in tudi ne samo gledati, moramo se potopiti v globino vsake podobe, ki se prikaže pred nami in doumeti njeno vsebino. Razumeti moramo tudi vsebine čudovitih monologov. Za ogled te procesije moramo biti »zreli« in odprti, da se nas dobri Duh lahko dotakne in začne v naši notranjosti delovati – nas spreminjati. Ta proces v človeku označujemo z besedo *katarza*, kar s preprostimi besedami pomeni čiščenje telesa. V smislu vsakodnevne osebne higiene, v smislu čistega stanovanja in okolice hiše, čistih družinskih in sosedskih odnosov. Saj vsak sam ve, da se po kopanju bistveno boljše počutimo.

Leta 1998 sem k ŠP pristopil tako, da sem režiserju Marjanu Kokalju pomagal zbirati igralce in statiste, ki bi želeli sodelovati v tej procesiji. V tistem času sem deloval v Retečah kot ljubiteljski režiser. Navduševati ljudi za nastop v »kočljivi« predstavi ni bilo enostavno in ne bodimo preskromni, vodje igralskih skupin so tisti, ki so s svojo karizmo in spoštovanjem, ki ju uživajo v svojih kulturnih sredinah, postavili vogelni kamen, na katerem se še danes zida velika pasijonska stavba. V letu 1998 nam ni bilo lahko navduševati ljudi, ki bi javno zaigrali v krščanski procesiji. Kajti, takoj ko si pristopil v njo, si jasno pokazal, da si kristjan. To je bil čas političnega preoblikovanja slovenske družbe in močno je bilo še zaznati nasprotovanja predstavnikov bivšega političnega sistema. Večkrat smo morali slišati in preslišati marsikatero neokusno opazko. A te nas niso zmedle. Šli smo naprej. Tiho, ponosno, neustavljivo. Zelo spoštujem te ljudi! Brez njih in brez ljubiteljskih gledaliških, pevskih, gasilskih, godbenih, konjeniških in podobnih družin, ki delujejo po vaseh in v mestih, takšne procesije prav gotovo ne bi bilo. Vesel sem, da živim v zelo svobodnem času, ki nam omogoča uprizarjanje takšnih procesij. Veselita me pristop in resnost udeležencev v procesiji, ki se jasno zavedajo, da to ni »pustna povorka«, ampak spoštljiva verska in kulturna manifestacija. Upam si trditi, da se večina ostalih vodij omenjenih skupin vsaj delno strinja z mojo izjavo. Življenje mi je v zadnjih petih letih prineslo polno presenečenj in danes še močneje zaznavam okus, vonj in vsebino procesije, ki me nenehno zasleduje, nagovarja, spreminja. Mi daje moč in pogum, vero in upanje.

Ko odkrivam vzporednice med procesijskimi vsebinami in mojim resničnim življenjem, sem presenečen. Predvsem sem presenečen nad človeškimi odnosi, ki so osnovni element medčloveške komunikacije že od Adama in Eve naprej. V številnih pogovorih z ljudmi, s katerimi se razgaljajo neverjetni medčloveški odnosi, ki so vse prej kot idealni, se razkriva, kolikokrat se stegujemo po prepovedanem »jabolku«. Koliko Adamov in Ev je še danes živih in v skušnjavi. To je obdobje pasijona pred pasijonom. Priprave nam omogočajo veliko osebnih

stikov, pogovorov, čutenj, ki so namenjeni izmenjavi osebnih mnenj, polemiki, razmišljanju ... vse z enim samim ciljem – upreti se skušnjavi. Ko doživljam podobe z vsemi človeškimi čutili in jih od blizu zaznavam: spodrseljaj človeka v Raju, poslušam srhljiv glas Smrti, ki me opozarja na minljivost, in zavajajoče besede Luciferja, ki me želi spretno speljati na kriva pota, vame reže besedilo Grešne duše, ki preklinja čas svojega rojstva. Vznemirja me pogled na bičarje, križenosce, nosače... Na mojo notranjost blagodejno deluje izbrana glasba, ganejo me zvoki konjskih kopit in še in še in še. Ta veličastna prisotnost skrivnostne procesije prinaša med nas Njega samega, ki ga sicer ne vidimo, a prek angelov slišimo Njegova opozorila. Nehote se sprašujem, s katerim likom naj se identificiram, komu sem najbolj podoben. Presenečen sem, ko ugotavljam, da sem po malem podoben prav vsakemu liku v procesiji. Vem, da se v meni skriva zlobec, da sem včasih izgubljen kot grešna duša, da znam biti dober kot angel in »žleht« kot hudič! Čutim, kako bi se rad dvignil nad okolico in postal Bog stvarstva. Zagotovo vem, da sem večkrat tudi jud, ki biča, in Pilat, ki si umiva roke. Vem, da so moje odločitve in dejanja včasih prav tako nerazumna kot Davidova, Pilatova, Herodova, Kajfova in Hieronimova. Vem, da bi moral včasih svoje pohotno telo neusmiljeno prebičati, kot to delajo bičarji v procesiji, in se sramovati svojih pregrešnih dejanj. Znam biti deloven kot konj in tudi trmast kot osel. In ja, slišim angele, ki me usmerjajo stran od slabega in me usmerjajo k ljubezni. In Ljubezen je tista, ki jo vsako sekundo potrebujem. Skrita je v iznakaženemu telesu Nekoga, ki mu danes zaupam, ki me uči in vodi, da ne zdrknem navzdol! Vesel sem, da se je ta Ljubezen spustila med nas ravno v Škofji Loki, na tem čudovitem koščku Slovenije, čeprav za kratek čas in v gledališki obliki. Je veličastna hostija, ki se nam ponuja v okus. Le zaužiti jo moramo.

Že pri prvi režiji leta 2009 sem na svoj način dojemal sporočilnost podob, kar ni nujno, da je skladno z drugimi mišljenji. Zdi se mi zelo pomembno, da ob igranju, gledanju in poslušanju vsi razmišljamo in se med seboj pogovarjamo o občutkih. Zelo zanimivo je, kako različni so ti občutki. Nekdo bo doživel bogat uvid v podobi, do katere nekdo drug nima nobenega občutka. In tako je prav. Saj vsak od nas živi edinstveno življenje in hodi po svoji unikatni poti. Nikakor ne bi bil zadovoljen z odgovori, kot so npr.: kako čudoviti konji, kakšna množica nastopajočih, krasna glasba, osupljivi kostumi in maska ... to mi zveni prazno. Veliko bolj izpolnjenega bi se počutil, če bi mi nekdo rekel, da se je zaustavil pri besedi RAJ ali da ne razume, zakaj grešna duša prekolne čas svojega rojstva ali da mu je besedilo Smrti pognalo mravljince po telesu. Naj to mogoče malo bolj preprosto opišem na primeru podobe, imenovane RAJ. Zamislimo si, da na prizorišču sedita osemdesetletna babica in desetletni vnuček. Na prizorišče nosači v belih kutah na svojih ramenih prinašajo prenosni oder, na katerem so igralci.

Otrok vpraša babico, kaj predstavlja ta podoba in babica mu odvrne, da v gledališkem listu piše, da se ta podoba imenuje RAJ. In kaj pomeni beseda RAJ, sprašuje deček? Babica mu odgovarja, da se v besedi RAJ skrivajo dobre in prijetne stvari, kot na primer: mir, v katerem prebivamo, lepa narava, zdrava in prijetna dečkova starša ... Rad bi, da bi se prav vsak posameznik ob gledanju te podobe globoko zamislil in se vprašal, kje živi on. Ali biva v Raju ali morda ...

Trdim, da nas večina Slovencev živi in biva dobesedno v Raju, le da se tega ne zavedamo. Živeti v miru, med tem ko drugod divjajo vojne; biti zdrav obiskovalec Onkološkega inštituta v Ljubljani; uživati družinsko srečo in ne obiskovati zaporov ... Mislim, da se nam omenjene dobrine kažejo kot samoumevne, vendar niso. Kajti že jutri se lahko zgodijo vojna, prometna nesreča, rak v telesu, smrtno sovraštvo.

In ko začnemo spremljati vsebino podobe, imenovane Raj, dojamemo, da sta Adam in Eva, ali Jože in Francka, že v samem začetku dobila navodila, kaj lahko delata in česa ne. Približno tako, kot dajejo starši navodila otroku, da bi varno in srečno stopil v in skozi življenje. Vendar tako, kot navihan otrok ni vedno ubogljiv, tudi Adam in Eva nista poslušala dobrih nasvetov in sta kljub opozorilom posegla ravno po prepovedanem. V njunem primeru po jabolku, ki simbolizira grešno vabo. To jabolko bi bilo lahko razumljeno tudi v tem kontekstu, da je Eva varala Adama. Torej bi na mestu jabolka postavili tretjo osebo, ki je zmožna iz raja narediti pekel. In veliko tega se danes med nami dogaja. Kajti, če Eva ne bi posegla po prepovedanem sadežu, potem sploh ne bi potrebovali nadaljevanja procesije! Hočem reči, kako silno pomembno je, da se ob gledanju podobe, imenovane RAJ, zavedamo, kako krhki smo. Kako nas »zlobec« vedno znova želi speljati na kriva pota! In Škofjeloški pasijon je poln opozoril in še kako aktualen tudi danes!

Veliko ljudi me sprašuje, zakaj se spet vračam kot režiser. Naj odgovorim na kratko. Ker čutim Klic. Ne morem zavrtni Glasu, ki me kliče. Se ti lahko obrneš stran, narediš gluhega, ko te kliče najbolj ljubljena oseba? Jaz se ne morem, ker potem to ne bi bil več jaz. Vračam se tudi zato, da se zahvalim za vse dobro, kar se mi je do tega trenutka zgodilo v življenju. Upam, da bom na režijski poti sposoben prepoznavati in razumeti znamenja in na podlagi njih v družbi, skupaj z ostalimi, narediti tudi veliko dobrega. In kaj naj bi to bilo?

Ko zjutraj vstanem, se najprej razveselim svetlobe. Sem vesel, ker sem spet buden. Ko srečam prvega v hiši, ga pozdravim z nasmehom in morda mi ga on vrne. Skuham kavo ženi, ker je to ona naredila včeraj. Odidem v službo in sem na svojem delovnem mestu vesel, ker se zavedam, da mi služba omogoča preživetje. Pozoren sem do svojih staršev in do starejših v okolici. Vzajem si nekaj časa in se pogovorim z njimi. Morda nekaj svojega denarja privarčujem in ga namenim

ljudem v stiski. Vem, da si revna afriška družina na svojem domu želi nekoč imeti koza, ki bi jim dajala mleka in gnojilo za zemljo, v kateri bi lahko pridelali zelenjavo; ta koza stane 75 evrov. Ta svoja razmišljanja želim deliti s pasijonci. Si predstavljate, da se vsako jutro nasmehne 2 000 ljudi (v procesiji jih sodeluje približno 1 000). Torej vsako jutro 2000 nasmehov in več. Če to delamo vsak dan, do zadnje uprizoritve v letu 2021, sami izračunajte, koliko nasmehov bi to bilo. In koliko veselja in koliko pozornosti, medsebojnega spoštovanja. In vse to nas nič ne stane, le storiti moramo to, seveda, če smo omenjene stvari vzeli za dobre. Si predstavljate, da vsak pasijonec enkrat na teden obišče osamljenega človeka v domu starejših občanov. To bi bilo 1000 obiskov vsak teden!

Tistim, ki bi leta 2021 radi videli veliki spektakel, sporočam, naj že ta trenutek začnejo deliti nasmeh, obiskovati osamljene, delati toliko, kot je potrebno za normalno plačo, sicer pa imeti čas za dobre stvari. Če bomo to storili in delali, bomo dajali zgled. Brez besed. Samo z dejanji. In kar naenkrat ne bomo več govorili o številki 1000 ampak 10.000 in tako naprej. In lepo bi bilo, če o številkah sploh nebi govorili, ampak bi govorili le o dejanjih. Zdaj je čas, da se o tem pogovarjamo. Da drug drugega spodbujamo in tudi konkretno nekaj storimo. Lepi zgledi vlečejo. Malo po malo.

Vstop v Škofjeloški pasijon 2021 se je že začel in spet lahko rečem, da me razmere in potek dogodkov ponovno presenečajo in navdušujejo. Nisem si mislil, da bom ponovno poslan med ljudi, kjer so na preizkušnji medčloveški odnosi. Ne morem doumeti, da se prav ničesar nočemo naučiti od naših prednikov, da nočemo gledati v jasne smerokaze, nočemo videti »prometnih znakov«, ki so zapisani v desetih Božjih zapovedih, temveč roke stegujemo proti prepovedanemu sadu. Kot da bi nam slabe stvari bolj ugajale. Ta hip sem se spomnil nekega misleca (ne poznam njegovega imena), ki je dejal nekako takole: Takrat, kadar Dobro počiva, dajemo možnost Slabemu, da deluje.

Ta uvid ni dober in me nagovarja, da niti za trenutek ne počivam. Zavedam se tudi, da bodo oči svetovne javnosti uprte v našo procesijo in ni mi vseeno, kaj bomo leta 2021 z njo prikazovali. Trudil se bom, da bomo vsi skupaj čim bolj razumeli vsebino pasijonskih podob, da bomo opazili Božje nasvete in šepet opozorilnih angelskih glasov, trudil se bom, da bi našli tisto pravo pot skozi življenje, ki je tlakovana s skromnostjo, solidarnostjo, ljubeznijo, pravičnostjo ... s tisto plastjo, ki omogoča človeku pokončno in varno hojo skozi življenje. Življenje pa je silno preprosto, če poskušamo biti samo dobri. Glede na zgodovino in karakter človeka pa bo Škofjeloški pasijon ostal večno aktualna procesija. To samo pričuje, kako velik je kapucin Romuald.

Moč molitve – biti drugačen. Pred kratkim sem po radiu poslušal zgodbo o dečku, ki je ležal v komi in ni dajal znakov življenja. Starši so bili nemočni, po-

moč so iskali v molitvi. Molitvi so se pridružili še njuni prijatelji in kasneje dečkovi sošolci, skratka število ljudi, ki so želeli dečku dobro, se je iz ure v uro večalo. Uspeh ni izostal. In to skupino ljudi, ki so želeli Dobro, je nekdo poimenoval z »vojsko angelov«.

Želim si, da bi nekoč babice pripovedovale svojim vnukom zgodbo, da je Škofjeloški pasijon v letu 2020/2021 pripravljala in prikazovala »vojska angelov«.

Prebujenje sodobnega človeka in usmeritev k uresničevanju drobnih dobrih del je rdeča nit mojega režiranja. Prav zato si Škofjeloškega pasijona ne želim končati z žalostnim Božjim grobom, ampak z novo podobo, imenovano Vstajenjska Aleluja. Kajti On ni trpel, da bi žalostni zapuščali prizorišč, prišel je, da bi bili veseli in dobri Kristjani. V rokopisu je namreč zapisano, da ima režiser pravico postaviti tudi novo podobo, le da to stori na svoje stroške in da z njo ne bo okrnil procesije. Več, ko se bo omenjenega uresničilo, večji spektakel bo! Biti danes dober pa ni lahko in samoumevno, od posameznika zahteva veliko truda in močne vere. V teh zadnjih letih svojega bivanja sem prišel tudi do zelo presežljive ugotovitve, in sicer, da preveč dobrote lahko rodi novo zlo. To sem okusil na lastni koži, a o tem kdaj drugič.

Želim si, da bi imeli v času predstav lepo vreme in bi lahko uprizorili vse predstave. Želim si, da bi bile vse predstave razprodane in bi velika večina navzočih resnično doživela osebno katarzo. Želim si tudi, da bi imeli finančni dobiček in bi imeli udeleženci procesije pravico vsaj del tega dobička usmeriti v Dober namen. Škofjeloška procesija v času priprav postavlja na preizkušnjo veliko število ljudi in vsi imamo možnost, da se obrnemo levo ali desno, naprej ali nazaj, gor ali dol. Ni pomembno kam! Kajti kjerkoli bomo, se bomo morali odločiti sami; med Dobrim in Zlom. Čas zorenja se je začel. Prav ta trenutek. Odmaknimo roko stran od prepovedanih sadov.

Naj zaključim razmišljanje z naslednjim lepim stavkom: »Ni pomembno, da ni v modi biti dober, pošten, pravičen, preudaren, vljuden, pogumen, velikodušen in dostojanstven; resnica je, da brez teh in drugih podobnih značilnosti ne moremo imeti kakovostnega življenja.« (*Delia Steinberg Guzma*)